कृष्णजन्मचरित्र

आ ग्रंथ रेवाशंकर उमियेशंकरे

सारंग पैस्यपोलवाले

कृष्णदास मगनलाले

सुधरावीने

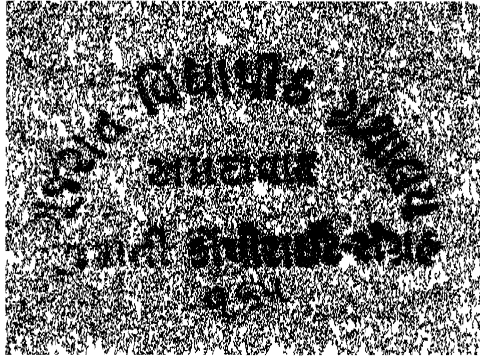
अमदावादमध्ये

आकुर्नाजे मनीरना छापखानामां

छपाव्यो

संवत सरप वर्ष १८५८

किंमत चार आना

कृष्णजन्माष्टमी विषे.

चंद्रावळा छंद.

रीधर हरिनी सेवा, महामंगलनु मूळ रे,
स आशा परिपूरण, आपे थई अनुकूळ ;
छे अनुकूळ ते कीधी, रीधि सीधि संपति सन्तति दीधी,
नडी केहे शंकर रेवा, श्री मोरलीधर हरिनी सेवा. १

मोरलीधर मस्तक म्हारे, सदा बिराजे शीश रे.
ग रहो अनुकंपा आणी, ए आपो आशीश ;
पो आशीश ते अमने, दास जाणी जेम दास त्रिकमने
शंकर शरण त्हारे, श्री मोरलीधर मस्तक म्हारे. २

श्री वल्लभाधीश गोस्वामी श्री महाप्रभुजी
चार्यजी पुरुषोत्तम स्वरूपनी स्तुति.

श्री वल्लभ श्री वल्लभ वरमां, लइ आणो ते जनं ;
पूरण पुरुषोत्तम पुराणे, शास्त्रे पण समतूल ;
शास्त्रे पण समतुल सदाये, ले अवतार अनंत छे ज्याये,
कुळमां कलेवर धरियुं नरमां, श्री वल्लभ श्री वल्लभ वरमां.

श्रीवल्लभ वंश प्रसंस प्रतापी, जोतां न जडे
भूतलमां हरिभक्ति स्थापी, कापी कष्ट करोड
कापी कष्ट करोड कीकरनां, शरणागत रेवारी
दासना दासनी पदवी आपी, श्रीवल्लभ वंश.
श्रीवल्लभ पद प्रीतसुं भजनी, तजनी अवर उपा
समजण शरण थजे सुख सनमुख, दुःख विमुख थै
दुःख विमुख थई भयने भागी, उरअभिलाषा आश
दास आश धरिये पद रजनी, श्रीवल्लभपद प्रीतसुं भज
प्रणय करी पंकजपद वंदु, श्री वल्लभ वंश विश्लेशरे,
अभयदान आश्रितने आपे, कापे कोटी कलेश;
कापे कोटी कलेश मायाना, मत्त मोड्या उनमत्त मायाना
जन अनुग्रहथी आनंदु, प्रणय करी पंकजपद वंदु.
अंघ्री जन अनन्य समरीजे, अन्य न करीजे आश
त्रण ताप तनेनव लोपे, पाप न आवे पास;
पाप न आवे पासे पलाजे, कलियुगमांहे कृतारथ थाजे,
ध्यान हृदमां दृढ थई धरीजे, अंघ्री जन अनन्य समरीजे
खंड खंडथी पाखंड खंडी, दंडी दुरमती दूर;
करी प्रवेश प्रदेश करीने, पंथ प्रगटाव्यो पूर;

पंथ प्रगटाव्यो पुष्टि प्रतापी, भाल तिलक ने मुद्रा आपी,
संप्रदा कोअ न साहाम वीचंडी, अंगअंगथी पाप्युं अंगी. ८
श्रीवल्लभ वीठ्ठल पदवारज, वंकु वारंवार रे,
ब्रह्मसंबंध करया भूतलमां, अग्नी मुख अवतार;
अग्नी मुख अवतार ते धास्यो, दैवी जीवनो दोष निवास्यो,
कलीमां कंई कीधां महा कारज, श्रीवल्लभ विठ्ठल पदवारज. ९
चरण कमळ चित मांहे धरतां, सेहेज करता सेवरे,
भवदवनो अवसेरी न लागे, भय भागे ततखेव;
भय भागे ततखेव ते तेहेनो, अतुल्य प्रताप अवनीमां जेनो,
वारने पारा वारने तरता, चरणकमळ चितमांहे धरतां. १०

इति श्रीवल्लभाधीस स्तुति संपूर्ण.

अथ श्री निजगुरुतीरथरूप श्रीचरणनिवासी
रेवाशंकरना गुसांईनी स्तुति.

अग्रसंमग्रमां उग्र अधिकारी, नग्र नविन निवासरे,
श्रीगीरिधर गोवर्धने राज, गोस्वामी गुणरास;
गोस्वामी गुण रास ते स्वामी, शरण थयो चरणे शीरनामी,
आपुदान अपराध निवारी, अग्र संमग्रमां उग्र अधिकारी. ११
धरमशील ने कुशल करममां, केवळ करुणा कोसरे,

નીતપુનીતાને પુણગુણ નિર્મળ, જપ્સરીજ છે નીરદોશા ;
જપ્સરીજ છે નીરદોષ સેવાએ, સરણ સાધુ શંકર રેવાએ,
ભલે ભરકો ભવભુલ ભરમમાં, ધર્મશીલને કુશલ કર્મમાં. ૧૨
સરવને સ્નેહ સેવાએ સરજ્યો, પ્રભુતાએ પ્રમાણરે ;
ગોસ્વામી ગોવરધનેશજી, સકુમાં સુખ સુભાણ ;
સકુમાં સુખસુભાણ જણાએ, ન્યાતમાંહે સન્માન ગણાએ,
નરમદાશંકર નિત નેહે નિરખ્યો, સર્વને સ્નેહ સેવાએ સરજ્યો. ૧૩

ઇતિ નિજગુરુ સ્તુતિ સંપૂર્ણ.

અથ કવિની દિનતા ભાવ.

શીશાનામી સ્વામીને શરણે, પામી પરમાનંદ રે,
જુજવાં જુજવાં પ્રકરણનાં, પ્રાકૃતમાંહે પ્રબંધ ;
પ્રાકૃતમાંહે પ્રબંધ બંધાણો, પાવર પણ પોતાનો જાણો,
જાણરીતોમાં અવગુણ આચરણે, શીશાનામી સ્વામીને શરણે. ૧૪
જુક્તિ જમક ક્યાં જરા ન જાણું, નથી અભ્યાસ અનુપ્રાસ રે,
મુઢમતી અતી બુઢગતમાં, કવિકોવિદનો દાસ ;
કવિકોવિદનો દાસ કહેવાઉં, ચંદ્રાવળો કરવા ચિત ચાહું,
જેમ તેમ જડતા અક્ષર આણું, જુક્તિ જમક જડ જરા ન જાણું. ૧૫
ઉત્તમ અક્ષર આપશો આણી, જાણી જડમતી જન રે,

पुरां प्रकरण थाओ परिणामे, पंडे थाशे पावन ;
पंडे थाशे पावन प्रबंधे, सारु सकुंदे सरस संबंधे,
सद्‌बुद्धि दो सारंगपाणी, उत्तम अक्षर आपशो आणी. १६

इति कविनी दिनता संपूर्ण.

अथ श्री गणपतीजी श्री सारदाजीनी ग्रंथना
आरंभे मुख्य घटे तेनी स्तुति भावना.

प्रथम गणपतीनी भावना.

महामंगळमां मुख्य मनाओ, गुणनिधि गणपति देवरे,
सुध बुध दायक सुधबुध नायक, उत्तम सर्व अवेव ;
उत्तम सर्व अवेव ते जेहने, जश प्रसिद्ध जगतीमां जेने,
प्रकरणमांहे प्रथम पूजाओ, महामंगळमां मुख्य मनाओ. १७

श्री सारदाजीनी भावना.

सारद शारद कोडे करु, हेते जोडी हाथरे,
हरी गुण गावा हरख थयो छुने, गिरवी आपो गाथ ;
गिरवी आपो गाथ तो गाऊं, कीरतन करी कृतारथ थाऊं,
शरण तारे ते सारु रहुं, शारद शारद कोडे करुं. १८

इति सर्वनी स्तुति संपूर्ण.

श्री कथा प्रारंभ.

श्रीभागवतना दशमस्कंधमांथी श्री कृष्णना जन्मनी भावना.

चंद्रावळा.

श्रावण मास महा सुखकारी, कृष्णाष्टमी अर्धरात रे,
रोहणी सुध बुध जोग शुभ सुंदर, कारण बालक विख्यात;
कारण बालक विख्यात तेवारे, ज्योतिष शास्त्रतणे अनुसारे,
महर घेर सुत जन्म सुखकारी, श्रावणमास महा सुखकारी. १९

श्रीकृष्णजन्म सांभळीने नंदरायजीना गोर गर्गाचारजी नंदरायजी पासे आव्या. आशिर्वाद दीधो. पछी तेमने मान आपीने शुभग्रहनुं पुछ्युं, ते विषे.

पुत्र प्रगट थयो सांभळी काने, गुरुजी गर्गाचार रे,
नंदनिलय आनंदथी आव्या, आशीर्वाद उच्चार;
आशीर्वाद उच्चार ते कीधो, आघेथी अति आदर दीधो,
सनमुख जई लाव्या सनमाने, पुत्र प्रगट थयो सांभळी काने २०
प्रोहितने पधरावी पाशे, प्रेमे जोडी पाणरे,
किधो कुंवर थशे कुळदीपक, कोहो गुरुजी गुण जाण;

कोहो गुरूजी गुण जाणते जोई, सांभळी सुख पामे सहु कोई;
लखीआ राशी सुख लेख ललारे, प्रोहितने पंचरावी पारे. ३१

श्री कृष्णने ग्रह शा सारु जोईए तेनी आशं-का थाय. ते पोते पूरण पुरुषोत्तम छे पण जगतमां देखाडवा सारु तथा ग्रह पंडे पावन थावा प्रभुने चरणे आव्या. उत्तम रूप देवा ए भावना.

ग्रह सघळा सेवा सुख लेवा, आवीआ सुख आगाररे,
पूरण ब्रह्म पूराण पुरुषोत्तम, पण संसार विहार;
पण संसार विहारनी रीते, जनमपत्री लखी प्रोहित प्रीते.
हासथई मंगळ रूप देवा, ग्रह सघळ

अथ ग्रहना नाम गुरुजी केहेछे ते भावना.

गृह गुण जोई गुरुजी बोले, बालक बहु गुणवान रे,
सूर समुद्रनी साहेता करशे, असुर अधम अभिमान;
असुर अधम अभिमान ऊतरशे, प्रौढ पराक्रम पृथ्वीमां करशे,
त्रण लोकमां नहि कोय तोले, गृह गुण जोई गुरुजी बोले. २४
दीर्घायु छे हिरा अखंडीत, अतुल्य प्रताप अवनी पर रे,
अन छे हारि अमर ओळगशे, अहोनिश ध्याने धरशे;
अहो निश ध्याने धरी ते परशे, विपुल विश्वमां जशे विस्तरशे,
प्रणम्य प्रणाम करशे महा पंडित, दीर्घायु छे हिरा अखंडित. २५
...शे, हरशे भूमी भार रे,
...ते, ईश्वर धर्यो अवतार;

व्रजवेद रसलीनां आभ्रण, चैल पल्लव चोडे चित्राभरण. ३३
घाम घामथी घाई घसमसती, अंग उमंग अपार रे,
कुमकुम आड्य सिंगार लरकाली, शोलतां सेहेल श्रंगार;
शोलतां सेहेल श्रंगार शरीरे, अती अनुपने रुप रुपीरे,
हर गुनेणी हसती मसमसती, घामघामथी घाई घसमसती. ३४
मेहेरने घेर शोहेर सकु मणियुं, रुणियुं आइ अमाणरे;
मंगळ गीत प्रीतथी गाये, गाये लई गोवाण;
गाये लई गोवाण ते गरबे, वाये वाजुत्र सांमरां सरवे,
गाजे रह्युं व्यापुं गोकुलियुं, मेहेरने घेर शोहेर सकु मणियुं. ३५
गोपी तनिया रोपी लईने, गोप गोरसने घृतरे,
दुध घी दधि ज्ञत दिसो दिस, नंदनीके ते नृत्य;
नंदनीके ते नृत्य ते करता, गया गोकुळ गलिये गली फरता,
अेम उला आंगणमां लईने, गोपी तनिया रोपी लईने. ३६

अथ ज्ञातकर्म विधि दान.

नंद निलय आनंदथी आवी, ऊन्हां अजिर मोझार रे,
ज्ञातकर्म करवा कुरीकर लई, झांझ झालर झणकार;
झांझ झालर झणकार ते थाजे, पूरण प्रेमे पितृ पुत्रअे,
लख्या लंकार दीधा लूटावी, नंद निलय आनंदथी आवी. ३७

अथ दानवगेरे मंगळीक कर्युं तेनी भावना.

दिव्य दंपती गुणवंती गाये, द्विजने दीधां दानरे,
भात भातनां भूषण आवे, पेर पेरनां परिधान;
पेर पेरनां परिधान पेरावे, मागतां मागणने मेहर आपे,
तोये नृपति तृपति नव पामे, दीव्य दंपती गुणवंती गाये. ३८
सात शैल्य तिलना ते दाणे, रत्न भेळवी मांहेरे,
स्वस्तिवाचन करी विप्रने आप्यां, अंगउमंग उत्साह;
अंगउमंग उत्साह ते उपरथी, पुष्पवृष्टि पामे सुरपुरथी,
वृनवारीनीनां भाग्य वखाणे, सात शैल्य तिलना ते दाणे. ३९
अशन वसन अति ओपता अंगे, आप्यां एम अनेकरे,
सुंदरियो सकुने शणगारी, वदिने विनय विवेक;
वदिने विनय विवेक करीने, असोमति कह जुवतीने करीने,
दे आशीश उछरंग उमंगे, अशन वसन अति ओपतां अंगे. ४०

अथ श्री शिवजी शोभा जोवा पधार्या ते समयनुं आलामें जोगी जस गाया जे किरतनी भावना.

प्रकरण बीजुं.

एक अवधुत विभुत तनधारी, अद्भुत उज्ज्वल अंगरे,
अकळ अनुप सकळ सुर सेवे, अदि भूता अरधंग;

अद्रिसुता अरधंग ते आणी, डमरु डाक पिनाक छे पाणी;
देखा शिव शंकर शूल धारी, एक अद्भुत विलुत तन धारी. ४१
आंगणे आवी अलख जगावी, कीधो शींगी सोर रे,
जहाणी गलशाणी घरमां, ओरडमां लीधो किशोर;
ओरडमां लीधो किशोर ते जईने, माता मनमां विस्मय थईने,
सुतने लीधा हृदय लगावी, आंगणे आवी अलख जगावी. ४२

श्री जसोदाजीनां वाक्य श्री शिवजी प्रत्ये.

जसोदा जोगीराजने जरपी, लाव जरी जरपूर रे,
ल्यो भिक्षा रक्षा करो सुतने, दृष्टि लागे रह्यो दूर;
दृष्टि लागे रह्यो दूर दिगंबर, पेहेरो तो आपुं पट अंबर,
कर उत्तर हवे देछे करपी, जसोदा जोगीराजने जरपी. ४३

श्री शिवजीनां श्री जसोदाजी प्रत्ये वचन.

आद्य पुरुषने अलख निरंजन, जे अनंत अविनाशी रे,
रोम रोम ब्रह्मांड जमे ते, पारणामां लेई पास;
पारणामां लई पास पलंगे, अलख जाणीने उछरंगे,
अंबुज आंखे आंजती अंजन, आदि पुरुषने अलख निरंजन. ४४

अथ श्री जसोमतिनो विचार संकल्पना.

श्रवण सुणी शुभ वेण शंकरनां, कर्यो मन विचार रे,

કારમો કેમ લેછે જઊં કુંઅરને, સર્વાંગે સુકુમાર ;
સર્વાંગે સુકુમાર શરીરે, શિશ સકુચાયે સીત સમીરે,
વચન જઈ કેમ જોગેશ્વરનાં, શ્રવણ સુણી શુલધણી શંકરનાં. ૪૫

અથ શ્રી શિવજી જસોદાજીને કહે છે.

જસોમતિ જોગીનું કાંઈ ન જાયું, સાચું કહું સુણ વેણને,
અંતરમાં અભિલાષા એવી, નંદકુંઅરને નેણ ;
નંદકુંઅરને નેણ નિહાળી, પુત્ર પધરાવ્ય વચન પ્રતિપાળી,
રૂપ જોઈ રૂદિયામાં રાખું, જસોમતિ જોગીનું કાંઈ ન જાયું. ૪૬

શ્રી જસોદાજીએ શિવજી પાસે શ્રી કૃષ્ણને પધરાવ્યા. પછી એક એકનું ઓળખાણ થયું તે વિષે

જનકરી જસોદા મહતારી, બાળક લાવી બહાર રે,
દરસન કરી દિગંબર રીઝ્યા, ઊમંગ્યા અંગ અપાર ;
ઊમંગ્યા અંગ અપાર અવિનાશી, કર્યું કુતોહળ કૈલાસવાસી.
તાંડવ નૃત્ય કર્યું ત્રિપુરારી, જનકરી જસોદા મહતારી. ૪૭
પરસ્પરે પ્રભુતાએ પરખ્યા, રીઝ્યા હૃદય મોઝાર રે,
અદ્ભુત અવિગતીની ગત દેખી, તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર ;
તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર તે ટાણે, અન્યોઅન્ય જન્યો મન જાણે,
હરીયા હરીહર હૃદયે હરખ્યા, પરસ્પરે પ્રભુતાએ પરખ્યા. ૪૮

શ્રી શિવજી જસોદાજીને કહે છે.

બ્રહ્મ પોતે છે બાળ રે બાઈ, કંસ કેશીનો કાળ રે,
લીલા કરવા થયા લઘુ વેશે, દેવમાં દેવ દયાળ;
દેવના દેવ દયાળ દુઃખ હરતા, સર્વ સૃષ્ટિને મહાસુખ કરતા,
કોટિ અવતારની કરણી કમાઈ, બ્રહ્મ પોતે છે બાળરે બાઈ. ૪૯

શ્રી શિવજીએ જસોદા માતાના ભાગ્યની પ્રશંસા કરી તે વિશે.

ત્રૈણે લોકતણો જે ત્રાતા, શ્રુતિ શાસ્ત્રનું સારરે;
પૂત્ર થઈને પારણે પોઢ્યા, ઉદર ધરી અવતાર,
ઉદર ધરી અવતાર તે આપે, જે જોગીને નજરે ન આપે,
તે લાડ લડાવી લાવે માતા, ત્રૈણે લોકતણો જે ત્રાતા. ૫૦

શ્રી કૃષ્ણ અને શિવજી એ બે જુગલ સ્વરૂપની સ્તુતિ.

શ્રીધર શશિધર રમા ઉમાધર, શિવ કેશવ સસનેહરે,
ગોધર ગંગાધર નેં નગધર, પન્નગધરની સેવ;
પન્નગધરની સેવ જે કરશે, પ્રૌઢ પાપ પરિતાપને હરશે,
હેતે કરીને ભજે હરી હર, શ્રીધર શશિધર રમાઉમાધર. ૫૧

શ્રી શિવજી પ્રસન્ન થઈને શ્રીકૃષ્ણને આશી-

વીર દઈને દંડવત કરી પોતાને ધામે પધાર્યા.

શીશ નામી આશીષ દઈને, હરખ પામ્યા આનંદ રે,
ધન વસુધા વ્રજવાસી વનિતા, ધન્ય જસોદા નંદ;
ધન્ય જસોદા નંદ નરનારી, વિશ્વમાં ખ્યાત વિખ્યાત વધારી,
પછે પધાર્યા પ્રસન્ન થઈને, શીશ નામી આશીષ દઈને. ૫૨

ઇતિ જન્મ પ્રકરણ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી કાલિનાગ નાથ્યાનું પ્રકરણ ત્રીજું.

વળી વિવેક કરી વખાણું, પ્રભુએ પરાક્રમ કીધ રે,
હાથ થકી હળવે હરજીએ, દડો દોડવી દીધ;
દડો દોડવી દીધ તે દડિયો, જઈ કાલિંદી ધોધમાં પડિયો,
ઈચ્છા જોણથી સહુ અકળાણું, વળી વિવેક કરી વખાણું. ૫૩

પાછળથી પધાર્યા પોતે, પાણીમાં કરી પ્રવેશ રે,
નાગણ નાગણ નયણે નરખી, કરતી ઘણું કલેશ;
કરતી ઘણું કલેશ કકળતી, ગદગદ કંઠે થઈ ગળગળતી,
મોહ પામી મુખ સુખમાં જોતે, પાછળ થકી પધાર્યા પોતે. ૫૪

નાગણિયો શ્રી કૃષ્ણને પુછે છે.

કોમળ કમળ કુસુમ છે કાયા, સર્વાંગે સુકુમાર રે;
કમ આવ્યો કહે કેનો કુંવર, નામ દેને નિરધાર;

जन्म देने निरधार ते मुंये, मृत्यु मागी लीधुं शोकुंवे,
मात ताते उतारी माया, कोमळ कुमळ कुसुमछे काया. ५५

श्रीकृष्ण नागणियोने उत्तर देछे.

नागणी नीर लावशो कां नेणे, निश्चे कहुंछुं नामरे,
कांहान कुंवर कुं नंदजी केरो, गोकुळ मारुं गाम;
गोकुळ मारुं गाम ते गमतुं, दुष्ट दुर्मति कोय नथि दमतुं,
निर्विष नीर करवुं कुं वेणे, नागण नीर लावशो कां नेणे ५६

नागणियो श्रीकृष्णने कहेछे.

वपू वित्तने वधे विचारी, वयुनें वदने वातरे,
शुणशो सर्पनो दर्प उतारशो, करशो काळी घात;
करशो काळी घात ते ताहारी, माटे मानि शिष्यामण मारी,
प्रथम कुं परिणाम विचारी, वपू वित्तने वधे विचारी. ५७

श्रीकृष्ण नागणियोने कहेछे.

काळनो काळ कुं कांहान केहवाउं, नागण निश्चे जाणरे,
नाक चीरीने नाथ लई घालुं, आलुं हाथे निरवाण;
आलुं हाथे निरवाण आपथी, आंही आव्यो छुं एक अरपथी
कुमळ कंसने काळ लई जाउं, काळनो काळ कुं कांहान केहवाउं. ५८

एवी रीते श्रीकृष्ण अने नागणियोनी वातो

सांभळी काळी नाग भडक्यो, अने श्री कृष्णनी
साथे युद्ध करवा मांड्युं ते विषे.

विषम वेग लाग्यां विषधरने, काळो कीधो क्रोध रे,
फण करीने फण बंधुने फाड्यो, वाध्यो घणो विरोध;
वाध्यो घणो विरोध ते वळग्यो, अंगथी अहि न थाये अळगो,
सहज क्रीडा सरखुं श्रीवरने, विषम वेग लाग्यां विषधरने. ૫૯
प्रभुए प्रौढ स्वरूप धरीने, एवुं वधार्युं आप रे,
कुंध करे पण बंध न छूटे, संधथी तूटे साप;
संधथी तूटे साप सकळांणो, आरतथी अहिपति अकळांणो,
काली नागणी नमन करीने, प्रभुए प्रौढ स्वरूप धरीने. ૬૦
नाक चीरीने नाथ लई घाली, नाथ्यो नंदकुमार रे,
नंदने मन आनंद थयो नरखी, हरखी जसोदा नार;
हरखी जसोदा नार ते भजतां, गोपमां थयो संतोष सांभळनां,
चोहोदिशेथी सहु आवियुं चाली, नाक चीरीने नाथ लई घाली. ૬૧

अथ पूतनानो पराक्रम. प्रकरण चोथुं.

परस्पेरे परियाण करीने, पुतना पापण नार रे,
तेडी कह्युं तत्क्षण तुंज, शिशुनो कर संघार;
शिशुनो कर संघार सधावी, गोकुळ महर तणे घेर आवी,

હળવે હળવે લઈ કરીને, પરસ્પેર પરિયાણ કરીને. ૬૨

ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી, ઉપર કરીને કાન રે;

પરપંચે પ્રભુને પોઢાડી, ઓઢાડી પરિધાન;

ઓઢાડી પરિધાન તે અંગે, બબણા બોલે ઉછરંગે,

વળગતા વનિતાને વઢવરાવી, ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી. ૬૩

પ્રાણ પીધો પયપાન કરંતાં, પૂતના પામી પીડ રે;

બાળકમાં આવ્યું બળ ક્યાંથી, રીસમાં પાડે રીડ;

રીસમાં પાડે રીડ તે રોતે, પ્રભુની ગતિ દીધી ભગવંતે,

વાર ન થૈ વૈકુંઠ વરતાં, પ્રાણ પીધો પયપાન કરંતાં. ૬૪

શ્રી કૃષ્ણનાં બાળચરિત્ર પ્રકરણ.

બબક પ્રલંબ ધેનુકને ઢાળ્યો, અઘ બગ આદિ અસૂર રે;

વિકટ શકટ સુતાં સંહાર્યો, ચરણે કીધો ચૂર;

ચરણે કીધો ચૂર વિચાર્યો, તતક્ષણ તૃણાવર્તને તાર્યો,

દવ દાવાનળ કરથી ટાળ્યો, બબક પ્રલંબ ધેનુકને ઢાળ્યો. ૬૫

એમ અનેક અસુર ઉડાડ્યા, પ્રભુની કીધી વાર રે,

ભવ ભારત કરવા અવતરીઆ, ભૂમિ ઉતારવા ભાર;

ભૂમિ ઉતારવા ભાર ભૂતળમાં, થૈને ગ્વાલ ફર્યા ગોકુળમાં,

સુત ભણી રાણી રમાડ્યા, એમ અનેક અસૂર ઉડાડ્યા. ૬૬

કુસ ત્રોડે નેં વછ વછોડે, ફોડે માંખણ માટ રે ;
ઢાંમ ઢોલે નેં થામ ઢંઢોળે, ખંખોળે છે ખાર ;
ખંખોળે છે ખાર તે ખાંતે, આવી આણ કરે એકાંતે,
કરગરાર કરતો કરજોડે, કુસ ત્રોડે નેં વછ વછોડે. ૬૭
ઘર ધણી લેઈ ઘરમાં પેસે, ગોતે ગોરસ ઘૃત રે ;
સુખેથી સખુના મુખમાં મેલે, દુખ દે છે દિનપ્રત ;
દુખ દે છે દિનપ્રત તે દાહાડે, તાણીને તાળાં ઉઘાડે,
બાબડ થઈને બારણે બેસે, ઘરધણી લઈ ઘરમાં પેસે. ૬૮
મારગમાં મટુકી ઉઘાડી, દાહાડી માગે દાણ રે ;
વગડે પણ ઝગડે જુવતિને, જનની જીવન પ્રાણ ;
જનની જીવણ પ્રાણ તે જાણી, સુતને દ્યો શિખામણ રાણી,
કુસને કહું તો મુંડે કાહાડી, મારગમાં મટુકી ઉઘાડી. ૬૯
રાણગાર પણ ઘરમાંહે સાહે, આણ ઘર કરે અપાર રે ;
વારે વારે વારે તો જાય, હારે નંદકુમાર ;
હારે નંદકુમાર ન જાણે, છેડ કરે નેં છેડલો તાણે,
વળગે ને વળી વાંસળી વાહે, રાણગાર પણ ઘરમાંહે સાહે. ૭૦
નાહિયે ત્યાં પણ નીર ઉછાળે, વળી કરે વણસાડ રે ;
ચીર ચોરીને ચતુરા કેરાં, ચડે જઈને ઝાડ ;

घरे वर्धने आप्ये ते लाडे, अमे उदकमां अंगउघाडे;
निर्लज नीसरो थईने निहाळे, नाहिये त्यां पण नीर उछाळे; ७१
प्रसन थईने वसन न आपे, हसे करे विलासरे,
नीरमां नग्न शरीर सहुनां, अबळा अतिउदास;
अबळा अति उदास उघाडे, करथी लई दुकूल दबाडे,
सुंदरीने सोहवे संतापे, प्रसन थईने वसनन आपे. ७२

जसोदाजी गोपीओने कहे छे.

कोण कहे कानुडो कूडो, एहेवुं बोलो आकरे,
शुं समजे सुत शिशु सकोमळ, अबळा आपो आळ;
अबळा आपो आळ ते आवी, बांह्य झालीने धोपतावी,
शाणीओ उत्तर दीधो रूडो, कोण कहे कानुडो कूडो. ७३
अनेक उत्सवो बाळचरित्रो, कीधां अपरंपार रे,
श्रीकृष्ण राधाजी करो, व्रजवधु सहित विहार;
व्रजवधु सहित विहार व्रजमां ये, अथ्युं लिला अवनीपरपाये,
गाय शुणेथी थाय पवित्रो, अनेक उत्सवो बाळचरित्रो ७४
व्रजमां व्रजवासी वधु संगे, व्रजवृक्ष मांहे विहारे;
वृंदावनमां रास रम्या अति, नागरीनंदकुमार;
नागरीनंदकुमार ते प्रेमे, सदासमरु हुं स्नेहे नेमे,

રેવાશંકર ભણે ઉમંગે, વ્રજમાં વ્રજવાસી વધુ સંગે. ૭૫

બાળચરિત્ર.

રાસરમણને ભૃતકપ્રાશન, અવર ચરિત્ર અનેક રે,
કળિમાંહે કીધાં ઘણાં કૃષ્ણે, વરણવું શો વિવેક;
વરણવું શો વિવેક વારિયે, આગમશાસ્ત્રે જાણ્યું પ્રાણિયે,
પ્રગટ્યા પ્રભુ નિવારણ ત્રાસન, રાસરમણને ભૃત્યકપ્રાશનું. ૭૬
ગિરિધાર્યો વરષાને વાર્યો, સંહાર્યો શકટાસુર રે,
કંસ માર્યો તરૂણપ્રત તાર્યો, ચૂર કિયો ચાણૂર;
ચૂર કિયો ચાણૂર ચપરિયે, કીધી કોટી કુળ કુપરિયે,
નાગનાથીને દોષ નિવાર્યો, ગિરિધાર્યો વરષાને વાર્યો. ૭૭

શ્રી રાધિકાજી શ્રી કૃષ્ણથી રીસાઈ ગયાં ત્યારે શ્રી કૃષ્ણે લલિતાજીને શ્રી રાધિકાજીને મનાવવા સારૂ મોકલી તે વિશે.

કૌસ્તુભકંઠ હરિયે ધરી, લેઈ પોતાની આયરે,
સેહેજે સોભતાણે સંદેહ, માન ધર્યું મનમાંય;
માન ધર્યું મનમાંય મુગ્ધાંણી, ઊઠી રૂઠી અતિ અકુલાંણી,
કહ્યું લહ્યું નહીં કાને કરી, કૌસ્તુભકંઠ હરીયે ધરી. ૭૮
આણંવાણ ઉરઆળ ઉપનિયું, માંન વેલીનું મુળરે;

૧ ક્યારો.

અંગ અંગ ઉપરની અપકાને, આભ્રણ દિવ્ય દુકૂલ ;
આભ્રણ દિવ્ય દુકૂલ દેખાણી, પ્રતિપાળી પાઈ મહાપાંણી,
સર્વ શરીર સમરપી શણગિયું, આણવાન ઉર બાણ ઉપકૂયું. ૭૯
રાધા રાણી રીસાણી જાણી, જોઈ નંદકુમાર રે ;
મનમાંહે મુંઝાઈ પીડ્યા, તેડાવવા તૈયાર ;
તેડાવવા તૈયાર તે થયા, દુતી તેડી સમાચાર સહુ કહ્યા,
શ્રીમુખ બોલે મૃદુલતા વાણી, રાધા રાણી રીસાણી જાણી. ૮૦
સખી સયાણી મોકુલી શ્યામે, શ્યામાને સમજાવવા રે,
જેમ તેમ કરી લઈ જુવતીને, તતક્ષણ તેડી લાવ ;
તતક્ષણ તેડી લાવ તે રાણે, પુરજન દુરજન કોય ન જાણે,
એવું કહેના દીધી આમે, સખી સયાણી મોકુલી શ્યામે. ૮૧
મનની વાત મોહનની જાણી, ચાલી ચંચળ નારી રે ;
ચડવડ ચડવડ ચરણે ચાંપે, જ્યાં વૃષભાન કુમાર ;
જ્યાં વૃષભાન કુમાર ત્યાં ગઈ, કરજોડીને ઊભી રહી,
મુખથી બોલી મધુરી વાણી, મનની વાત મોહનની જાણી. ૮૨

શ્રી રાધિકાજીને લલિતાજી કહે છે.

પ્રેમભર તું ક્યાં પીઠ દઈને, પોઢી રહી પલંગ રે,
કરગરી ક્યારની કહું છું કામની, છોડ આળસ તજ અંગ ;

કેં આળસ તજિ અંગ અજ્ઞાની, તું મોહનના મનમાં માની,
પ્રીત રીતથી જીત નઠેને, પ્રેમદા તું કાં પીડ દઈને. ૮૩
કૃષ્ણ તણું કહ શીદ સાહેલી, સજી સહુ શૃંગાર રે,
જુક્તિ જાણ ને માણ્ય મોહનશું, તાણમાં હાણ અપાર;
તાણ્યમાં હાણ્ય અપાર તે પામે, લુબ્ધમાં અંગ ભામની જાએ,
મુખથી બોલ મરજાદા મેલી, કૃષ્ણ તણું કહ રીદ સાહેલી. ૮૪
હારી ચારીને હરિ નેણી, મુકતી નથી મરોડ રે;
લાડલી લીધી વાત ન મેલી, કીધા કળા કરોડ;
કીધા કળા કરોડ હો કામા, સમાન ઉત્તર દીધા સામા,
એવી ન દીઠી એકુલ વેણી, હારી ચારીને હરિ નેણી. ૮૫
વનિતા વિનય વિવેક કરીને, વિનવી વારંવાર રે;
અક્ષર એક ન લાગ્યો અંગે, આવડો શો અહંકાર;
આવડો શો અહંકાર ઉરમાંહે, વાતમાં રાત ગઈ વેણું વાહે,
હવે હેત નહીં રહે હરિને, વનિતા વિનય વિવેક કરીને. ૮૬
મેલ શીશ કહું શિરા નમાવી, નેહ નિપુણ ગુણ નાર રે,
વાલમ વિરહ વ્યથા હરવાને, કરવા વિવિધ વિહાર;
કરવા વિવિધ વિહાર તે વનમાં, મેહેર આણ્ય મારી તું મનમાં,
સમય જોઈ રે સમય સમાવી, મેલ શીશ કહું શિરા નમાવી. ૮૭

હરિ કરી હેત સંકેત સિધાવ્યા, ચેત ચતુર ચિતમાંય રે,
ઓળખે નહિં અવસર આગળથી, પાછળથી પસતાય;
પાછળથી પસ્તાય તે પોતે, પુનર નચાલ નડે નહિ જેતે,
અરભમાં ભાવ સરવ સંભળાવ્યા, હરિ કરી હેત સંકેત સિધાવ્યા. ૮૮
સોળ સહસ્ત્ર સુશીળ છે શ્યામા, બીજી વળી બહુ બાણ રે,
હાથ મારે હરિ એચાક્ષી હમણાં, તેડાવું તતકાળ;
તેડાવું તતકાળ તે તરૂણી, ચતુર શિરોમણિ ચંપક વરણી,
સમજ શ્લેષ કલેશ તજિ કામા, સોળ સહસ્ત્ર સુશીળ છે શ્યામા. ૮૯
સુંદરી સાંભળ શ્રવણ દઈને, કહું કાહાનની વાત રે,
તું સરખી તરૂણી ઘણી તેને, રંગ રમે દિન રાત;
રંગ રમે દિન રાત એ સાથે, મારે વાંક તું લેમાં માથે,
માન મેલી વેહેલી મળ્ય જઈને, સુંદરી સાંભળ શ્રવણ દઈને. ૯૦
દૂતી કેહે સુતી શું રીસાવ્યા, રૂઠી રહો કાં આમ રે,
ક્રોધ કીધમાં છકી ગઈ તું, અરમાવી ગઈ આમ;
અરમાવી ગઈ આમ કોઈ બીજી, તેણે તારૂણી તું મુજને ખીજી,
એવી કામ પડી તું નિર્લજ્યા, દૂતી કેહે સૂતી શું રીસાવ્યા. ૯૧
ક્રોધ રોષથી બોધ ન લાગે, રોષથી વધે વિરોધ રે,
જોય જુવતી જાઝો નવ કીને, મેલ અહેપદ ક્રોધ;

મ્હેલ અહંપદ ઓઘ જે લીધી, ક્રૂર કઠિણ કહેણે કહી દીધી,
કહ્યા વિના કેમ સંદેહ ભાગે, ક્રોધ શોધથી બોધન લાગે. ૯૨

શ્રી રાધિકાજી શ્રી લલિતાજીને કહે છે.

કપટી કાંહાનની કીર્તી કરતી, લાજતી નથી લગાર રે,
ભમર પેરે ઘેર ઘરનો ભોગી, વનિતા કાં નવ વાર ;
વનિતા કાં નવ વાર વિચારી, આંહી વદછ તું વધુ વધારી,
વચલી વાત મેં પેમમાં વરતી, કપટી કાંહાંનની કીર્તી કરતી. ૯૩
વિલસે વસંત વનમાળી વનમાં, રહી રસ રંગ મોઝાર રે,
નંદલાલને નેંણે નિરખી, થારો હરખ અપાર ;
થારો હરખ અપાર તે તુંને, એવું મન નિશ્ચે છે હુંને,
તરૂણી રૂપ ધરી રહીશ તું તનમાં, વિલસે વસંત વનમાળી વનમાં. ૯૪
રાધે રોસ રસીયાશું છોડી, વિલસ વસંત વનમાંય રે;
સઘન કુંજ તરણી[1] તન વાતર, ખેલને અતિ ઉત્સાહ ;
ખેલને અતિ ઉત્સાહ ભરીને, રસભરી રામા રિઝવ તું હરીને,
હવે હઠીલી હઠ ત્રોડી, રાધે રોસ રસિયાશું છોડી. ૯૫
ખટ રિતુમાં વસંત રિતુ રૂડી, કલરવ[2] કોકિલ કીર રે ;
વનવેલી અલબેલી સરવે, સુંદર સીત સમીર ;

---

૧ તરણી એટલે સુરજ. ૨ હંસ.

र सीत समीर ते वहे, उन्मद भमरो मंडली रहे;
वनमांहे फुली केशुडी, सर्व रितुमां वसंतरितु रुडी. ९६
चम्बेली वेली कां अळगी, रसमय आ रितु वाल्हे,
जननी सखि शृंगार सोहता, तजीनी लौकिक लाज;
तजनी लौकिक लाज ते सरवे, गुण गुणवंत अंत नहि गरवे,
कर विहार वालम करवळगी, अलबेली वेली कां अळगी. ९७

श्री राधाजीए वसंत विहारना दिवस सांभळीने तरत पोतानो गर्व मुकी श्रीकृष्ण साथे खेल करवा आव्यां ते विशे.

रोम रोम रस थयो राधाने, रहे रह्यो नहि रोषरे,
सखी वाक्य सुखदायक श्रवणे, सुणतां थयो संतोष;
सुणतां थयो संतोष शरीरे, तरुणी चाली तरणीजा तीरे,
बोली वाक तज बाधाने, रोम रोम रस थयो राधाने. ९८
पत्र लख्या सरवत्र सजावो, सोंप्या समीर सुजाणरे,
पृथ्वी पर पळमां पोहोंचाडे, जुवती जनने जाण;
जुवती जनने जाण जर्ह करवुं, आज्ञा आपी तेम अनुसरवुं,
समय तजी शरणे सुज आवो, पत्र लख्या सर्वत्र सजावो. ९९
अलीतुं आगळ डागळ आवी, वांचे विविध विहंगरे,

चक्रवर्ती थयो चोहोदशी चतुरा, अवनी मांहे अनंग ;
अवनी मांहे अनंग अहंकारी, रमशे गमशे ने नरनारी,
रेहेम हवे रचवी साची, अली तुं आगळ डागळ आवी. १
रसमां रस राधाने वाध्यो, अधिक अंग अनंग रे,
सखी वायक श्रवणे अधिके शो, गुणी मान कर्युं भंग ;
गुणी मान कर्युं भंग निज पियथी, सुखवसंत जर्युं घणुं
कपथी,
खेल करवा कुलेश तजि आयो, रसमां रस राधाने वाध्यो. १०१
चाली चतुर चपळ चालेथी, आंते करवा खेलरे,
करचांमी करनी पिचकारी, शिर केसरनी हेल ;
शिर केसरनी हेल करीने, छुतया जती छेरा अरीने,
श्रम जण सजण वहे लालेथी, चाली चतुर चपळ चालेथी. १०२
रितु राजनुं राज थयुं राधे, रति पति पास प्रधान रे,
संजोगी भोगी सुखदायक, मानवतीनुं मान ;
मानवतीनुं मान मुकावे, कोकिलाज चरच्या चूकावे,
विलसे हसे विरोध न वाधे, रितु राजनुं राज थयुं राधे. १०३
चड्यो मेन लई सेन सपराणु, पोहोप बाण लई हाथ रे,
जति जोगी तपसी सन्यासी, सौमां पड्युं भंगाण ;

जेथमां पण लंगारा ते त्याग्या, नग्नपणे नीसरीआ नागा;
गिरि घहवर आण्युं केडाणुं, प्यारो मेन लई सेन सधराणुं. १०४
संजोगी लोगीने आपे, महा सुख थई सहायरे,
हास विलास विविध विधकेरा, रात दिवस ऋतुराय;
रात दिवस ऋतुराय रसरीते, प्रसन पुरुष प्रमदानी प्रीते,
संत दासने कहु संतापे, संजोगी लोगीने आपे. १०५
मंत्र मुकिया महामुनि भारे, आपिया ए उपदेशारे,
विषय विलास विद्या विधकेरो, अज्ञाने आवेरा;
अज्ञाने आवेश ते आवे, अंगो अंग उछरंग उपजावे,
आसन करीने उर आगारे, मंत्र मुकीआ महामूनि भारे. १०६
नवुं नव पल्लव जोंणे नरखी, हरखी हईयामांयरे,
व्रज वनिता वनचारे वेगे, जमनां घाटे जाय;
जमनां घाटे जाय उमंगे, रमवाने सुंदरवर संगे,
सुंदरी सरवे सरखा सरखी, नवुं नव पल्लव जोंणे नरखी. १०७
मन करीने मांनुनी मनमां, आभ्रण सजीआं अंगरे,
साडी सोंधे भरी सुगंधीत, कसुंबी केसर रंग;
कसुंबी केसर रंग ते रुडी, अणके आणने छणके चूडी,
उदियो अनंग ततक्षण तनमां, मन करीने मांनुनी मनमां. १०८

પ્રફુલિત લલિત લતા રહી લેહેકી, મહી ગેહેકી રહ્યા મોરને ,
મધુકર નિકર ચકોર ચાતક પિક, શુક સારસના સોર ;
શુક સારસના સોર સુહાવે, ઉરમાંહે ઉત્સાહ ઉપજાવે,
બાણ્યેલી બહુ બોલતી બેહેકી, પ્રફુલિત લલિત લતા રહી લેહેકી. ૧૦૯
કુંદી કુંદ કોમળ કમળ કરણી, કેતકીને કરણ વીર રે,
સુમન સુગંધિત સકલ શુશીતળ, સુંદર વહે સમીર ;
સુંદર વહે સમીર સુખકારી, વય વનિતાનો વિરહ વિચારી,
ચોંપે ચાલતી ચંપક ચરણી, કુંદી કુંદ કોમળ કમળ કરણી. ૧૧૦
લાડલી લેહેકંતી લઘુવેણી, રાધિકાજી રસરાસ રે,
હરિનું મન હરીને હરિનેણી, હળવે કરતી હાસ ;
હળવે કરતી હાસ તે હેતે, ભામની ભેળી થઈ સંકેતે,
ચાક વિરંચ ને છાકબે સિસે, લાડલી લેહેકંતી લઘુવેણી. ૧૧૧

શ્રી રાધાજી ગોપાંગનાઓને બેસવિશે કહે છે.

આજ ગોપી સહુ લાજ લોપીને, રોપીને રિતુ રાજ રે,
છળબળ ગુણથી સકળ અકળ રહી, કરવું છે એક કાજ ;
કરવું છે એક કાજ તે કરીએ, લોભવીને નૂધરને લરીયે,
કેળિમાં શું કરે કાહાન કોપીને, આજ ગોપી સહુ લાજ લોપીને. ૧૧૨
ચંદ્ર લાગા ચંદ્રાવળી ચંચળ, ચક્ષુએ કરતી ચેહેન રે ;

पणआंहे प्रभुपासे पोढोती, वांसे वनिता वेंहेन;
वांसे वनिता वेंहेनने वेहेतुं, सोन लालने केयनपि लेवुं;
श्यामे परत्यो सानमां संचय, चंद्रभागा चंद्रावळी चंचळ. ११३

श्रीकृष्ण सखा सहित श्रीराधा साथे खेल करे छे.

सुंदर श्याम सांमळा चाल्या, चांपी डगलां चार रे,
आपो आप आवीने ऊभा, वचमां करे विचार;
वचमां करे विचार विसांमे, हारे हारने हांसु धारे,
गेंद गुलालना गोटचां घाल्या, सुंदर श्याम सांहामळा चाल्या. ११४
गई गुलाल ललिता करमां लई, करवा रसनी राड रे,
छोपी छबीली छणपी छांरे, अंतरमां नहि आड्य;
अंतरमां नहि आड्य लगारे, लेरतां लाव लणावी घोलारे,
महा सुख लीधुं उलच अलच थई, गई गुलाल ललिता करमां लई. ११५
मुख मंजन करी अंजन केरी, कीधी काजळ रेख रे,
केसर घोळी शीरपर ढोळी, तलो बनाव्यो लेख;
तलो बनाव्यो लेख लहीने, गाल गुलालनुं बिंदु करीने,
हीरी शरी वहनी हरी नेहेरी, मुखमंजन करी अंजन केरी. ११६
लरके सुलोचन पिचकारी, लही नेहेनुं नीर रे,
करी कटाक्ष छिरकीयुं छबिथी, नव घन श्याम शरीर;

नवघन श्याम शरीर न लायुं, अन्यो अन्य महासुखमांह्युं ;
पूरण प्रेम जणावीयो नारी, लटके सूलोचन पीयकारी. ११७
ललिताये ललकारो कीधो, रसकारो सहु साथ रे,
नेणवेणमां नेह जणावी, नाथने लीधी हाथ ;
नाथने लीधी हाथ आणाये, घेर रथमां लाव्युं गोप ग्वाळाये,
हावे हसो राधाये दीधो, ललिताये ललकारो कीधो. ११८
जुवती जुथ जेह कुंजाणी, वाकु यालणा मन श्याम रे,
सख्या सरवने सान करीने, तेडीआ तेणी ठाम ;
तेडीआ तेणी ठाम ते ठाले, आतुर ऊठी आवीआ आठे,
हरख चित थई ऊभा हाथ धारी, जुवती जुथ जेह कुंजाणी. ११९
चंग मृदंग ऊपंग मधुरी, मकुअर मुरली नाद रे,
श्रीमंडळ सारंगी सगे, शिरणाईयोना साद ;
शिरणाईयोना साद ते सरया, कीधां काम ऊथापन करवा,
सुरत संग्रामे श्यामा सुरी, चंग उपंग मृदंग मधुरी. १२०
मत मार सकुमार साहेली, भारती भृगमद भार रे,
चंदन चंद्र अतर अरगजा, ऊडे अबील अपार ;
ऊडे अबील अपार असेखे, हाडी दृष्टे हरखी देखे,
आंणे भाव भरजाद मेहेली, मत्त मार सकुमार साहेली. १२१

परस्परे पीचकारी पांणे, पकरी छीरके अंगरे,
हो हो होरी गोरी भोरी, कही कही रमे रस रंग ;
कही कही रमे रसरंग प्रभु साथे, खेलजती कस्यो कुंकुं गाथे,
ए सुखमाणे ते जनजाणे, परस्परे पीचकारी पांणे. १२२
अबील गुलाले अंबर छायो, वृजपर मच्यो महाखेल रे,
भानुनंदकेरी भांन भुलाई, वाहाडी रंगनी रेल ;
वाहाडी रंगनी रेल जमुनां तटे, गारि खुमारि गाले बंसीवट,
सुक्ष्म भेद यथा मति गायो, अबीर गुलाले अंबर छायो. १२३
रंग पतंग केसर कुमकुम जल, चोआ अगरके सुरंग रे,
बुंम बाम धसमसतां धाये, वृजवारी प्रभु संग ;
वृजवारी प्रभु संग ते लीधा, कुंजे कुंज खेल अति कीधा,
जुगल जोरी होरी छे अविचळ, रंग पतंग केसर कुमकुमजळ. १२४
पर्व पंचमी सरव परव मणी, मास गयो आधान रे,
वसुधा परि वृज लोमनी मांहे, कीधो खेल घणो कांहान ;
कीधो खेल घणो कांहान होली मां, रोल्ले स्याम ग्वाल टोळीमां,
अघात लीला छे कृष्णजी तणी, पर्व पंचमी सर्व पर्व मणी. १२५
पोढन समे प्रभु प्यारी हेठी, खेले धरी अति नेह रे,
गुलाल थाल विविध सुगंध जई, नांखे आपणी देह ;

नांखे आपणी देह आनंदे, सुख लीधुं अधरामृत छंदे,
ए समये सुख कपि कहि न शके कोउ, पोढन समे प्रभु प्यारी होउ. १२६
अज इंद्रादी अमर अनुशंकर, उर ओछे वृजवास रे,
होणी खेलनने नेंणे निरखी, पुष्पवृष्टि आकाशी ;
पुष्पवृष्टि आकाशेथी करे, जेई मोई मन गर्वज हरे,
कहे सत्य कवी देवाशंकर किंकर, अज इंद्रादि अमर अनुशंकुर. १२७
वसंत रितु वर्णन कर्युं केटलुं, खेलनो नावे पार रे,
श्री कृष्ण राधाजी केशे, थोडो व्रज विहार ;
थोडो व्रज विहार में कह्यो, सुक्षम गाई ओरलेथी रह्यो,
गाती गाये गवाणुं जेटलुं, वसंत रितु वर्णन कर्युं केटलुं. १२८
ज्ञान शिलामें सुक्षम कही, चरित्र तो कर्यां अपार रे,
प्रकरणो थोडु थोडु थयां पूरां, वरणवुं राज विस्तार ;
वरणवुं राज विस्तार ते सूखे, द्वारका जेरनु महातम मूखे,
प्रभु प्रेरकथी थई ते सही, ज्ञान शिलामें सुक्षम कही. १२९

अथ राज शिला. द्वारकांनुं वर्णन.

जेम अतिलाख्या ऊपजे [illegible] करमां, परमाणो अे प्रकार रे,
जत्रा करवा द्वारकां जउं, न रह्यो नर्क निवास ;
न रह्यो नर्क निवास निवारे, पित्रु साहित पोताने तारे,

रीहे ने त्याग्य सराहे सुरपुरमां, अेम अभिलाषा उपजे उरमां. १३०
चाही चीतमां चीतवी चाले, चोंपे चांपी चर्णरे,
पग पग पुन्य प्रागनुं थाअे, जय पांमे जय मर्ण;
जय पांमे जय मर्ण ने ज्यारे, माहा अघ नास्से नाम उचारे,
निश्चे नाथ हाथ पग झाले, चाही चितमां चीतवी चाले. १३१
श्रेष्ट मां सुता विसेष्टनी समता, करे न सरिता कोयरे,
सरज्यो सूर सुरी सरस्वती संगम, स्नान कियें सुचि होय;
स्नान कीधे सुचि होयते सरवे, कळिमां पण कपिला छठ परवे,
रवे दूर जर्थ देहने दमता, श्रेष्ट मां सुता विश्रेष्टनी समता. १३२
आपी सुरापी पूरण पापी, कर्म क्षिण कळिमांयरे,
अघम अधीपति मंदमती, अती गोमती संगम नाय;
अती गोमती संगम नाहे तेनीरे, सहजमां थाअे शुध्ध शरीरे,
तरे तत्क्षण तीक्षण तापी, आपी सुरापी पूरण पापी. १३३
तत्व गोमती तीरथ केरूं, सिंधो संगमनुं स्नानरे,
आप ताप महा पाप प्रजळे, आपथी जाअे अग्नान;
आपथी जाअे अग्नान ते जाअे, मीठ पांचर नर पावन थाअे,
दुक्रीत दाझे देखतां देरूं, तत्व गोमती तीरथ केरूं. १३४
जगत प्रसिध्ध जगतनुं देवळ, दोदरी दिव्य कांगरे,

धर्मधाम अभिराम अलौकिक, उज्वल उग्र उत्तंग;
उज्वल उग्र उतंग सुधारे, धीपे धणीओ चतुर संसारे,
कलिमां कृष्णरूप करे केवळ, जगत प्रसिध्ध जगतनुं देवळ. १३५
अनु भाग्य भूतळमां आई, वसे गोमती गाम रे,
दिव्य द्वारकां देवल दूर्लभ, धन्य धणीमां धाम;
धन्य धणीमां धाम ते धारी, भवन भुक्त नेवां नरनारी,
पूरण पुन्य तणी पुन्याई, अनु भाग्य भूतळमां आई. १३६
सुख संसारनुं तेने सुलभ, सदा रहे हरिशर्ण रे,
चिंतन करे चेतननां, चितमां चिंतन चर्ण;
चितमां चिंतन चर्ण ते चाहे, नित्य निर्मळ गोमती न्हाहे,
देव द्वारकां देवने दुर्लभ, सुख संसारनुं तेने सुलभ. १३७
अष्टतीरथी कष्टने कापे, नष्ट पापे निस्तार रे,
पंथे अखे प्रपंच पुना, वर्णवुं शो विस्तार;
वर्णवुं शो विस्तार वाणीए, पुन्य किधां संपुरण प्राणिये,
अंते अरिष्ट अनिष्टने आपे, अष्टतीरथी कष्टने कापे. १३८
मुक्ति दायक मुक्तिये तारे, भूतळमां स्थण सात रे,
चार चारु आपे चारेने, वेद विचारे वात;
वेद विचारे वात वख्याणे, पून्य घटे पृथवी परिआंणे,

गये द्वारकां देह न धारे, मुक्तिदायक मुक्ति एतारे. १३९
कलेवर कुशवतथी वेहेरावे, पर्वतथी पछडायरे,
वायू लक्ष करी विंधु गाणे, हिमाणे अथडाय;
हिमाणे अथडाए शीयाणे, जन्म जरा दुःख ते नव टाणे,
गोम्मती नाहे ते गर्भ न आवे, कलेवर कुशवतथी वेहेरावे. १४०
महितणना महास्थणनो महिमा, असुरनो अधिकाररे,
चार धामनुं चैतन रोले, सातपूरीनुं सार;
सातपुरीनुं सार संभारे, सो होसरवे स्वर्ग सधारे,
शास्त्रे शीधो संगमथी शीमा, महितणना महास्थणनो महिमा. १४१
पृथ्वीपर पुरि सात केहेवाए, तरण तारण सुखदाछेरे,
तेज रीते तारे उधारे, चार धाम समताछे;
चार धाम समताछे केहेवाए, नाहे निरखे ते पावन थाए,
तेमां द्वारकां अधिक महिमाए, पृथवीपर पूरि सप्त केहेवाए. १४२
पूरी सातने चतुर धाममां, तत्व प्रमाण गुणो वाण्यरे,
कोक स्थणमां एक उत्तम, कोकमां बे तुल जाण्य;
कोकमां बे तुल जाण तेनकी, क्यांक विशेष नर्पी त्रण एकी,
पांच पुरां पेट द्वारकां गाममां, पूरी सातने चतुर धाममां. १४३
श्रीपति सिंधु सुता सहराने, समुद्र सरिता जणी क्षेत्ररे,

ग्येन पांच वस्तु सहु स्थळ छे, तेथी अधिक पवित्र ;
तेथी अधिक पवित्र कहेवाये, वेदशास्त्र पण यशु करी गाये,
त्यांहां निवासथी लवलय लागे, श्रीपति सिंधु सुता सह रागे. १४४
श्रुति स्मृति अरु शास्त्र पूराण, महातम वर्णवे येहरे,
तेज रीते श्री गोमतीने कहे, गये नावे करी येह ;
गये नावे करी येह ते प्राणी, जन्मे जन्म अेवुं जाणी,
रेवा शंकर कहे करी प्रमाण, श्रुति संमती अरु शास्त्र पुराण. १४५
सर्व तीरथ सिरदार सदाये, श्री गोमतीजी कहेवाये रे,
समुद्र संगमनुं अति माहातम, जाणी के जन न होय ;
जाणी के जन न होय नीत प्राणी, पुरीअो धाम सहु शिरोमण
वखाणी,
देवनादेव श्रीपति अति धाये, सर्व तिर्थ सिरदार सदाये. १४६
नीरखी नेंणे नीर नीर्मळ अती, आंखडी ज्वळता होयरे,
तीरे पोहोचे पीर हराये, पग जोले दुख जोये ;
पग जोले दुख जोये वली तरे, मरण तो मुख दूर नहि करे,
कर जाले प्रभु जळ ले श्री गोमती, नीरखी नेणे नीर नीर्मळ अती. १४७
मननी मस्तक नखशीख सुधी, नाहो ज्यां जळमां होयरे,
तेतणां भाग्य कुं शुं वखाणुं, कुळ ब्यायुं तरी जाये ;

कुळ पामुं तरी जाये ते घडी, स्वर्गधारी पगथी जई चडी,
सर्व पदार्थ मळे रत्ने कुबुध्धि, मानवी मस्तक नथरी प्रसुधी: १४८
आद्य गंगा श्रीगोमती कहिये, रहिये करी निवासरे,
सर्व सरिता तीरथो त्यां आवे, पोते न जाये कोये पास;
पोते न जाये कोये पास प्रसंगे, तीरथ मात्र छे एने अंगे,
जूवैकुंठ श्रीद्वारिकां लहिये, आद्य गंगा श्रीगोमति कहिये: १४९
केटलुं द्वारकां महातम कहुं, हुं अबुध मतिहीण रे,
शास्त्र आधारे किंचित कहीं, कथाल शुणि प्राचीन;
कथाल श्रुणी प्राचीन ते करणे, सदा नाहु जळ गोमती झरणे,
नर्मदा शीवनमी गामी त्यां रहुं, केटलुं द्वारिकां महात्मज कहुं: १५०
कुशस्थळीथी केटले काळे, छेछाये अविनाशी रे,
श्रीसह शेषोध्धार पधारया, पयो निधि यो पास;
पयोनिधि योपास ते करते, करी दरसन कुसोल जकुरते,
अंग उछरंग नें उछळे आणे, कुशस्थळीथी केटले काणे. १५१
मनुष्य मात्र जत्राये जवा, श्रीगोमतीथी ज्यां धेर रे,
मनमां मनोरथ करीने चाले, पुनरपि नावे पेट;
पुनरपि नावे पेट सकु प्राणी, श्रीद्वारकां घेर धेकुन जाणी,
घडो नावे गोमतिमां न्हावा, मनुष्य मात्र जत्राये जवा: १५२

બેઠો બેરતણી ને નાવે, બોહોળ્યો બેલે બારરે,
તૂર્ત તર્યો ને ઉતર્યો તીરે, પ્રાણી પારાવાર ;
પ્રાણી પારાવાર તે પળમાં, ઝીલીઓ શરણ ગોમતીજળમાં,
દીનકર સુતને નાવીઓ દાવે, બેઠો બેર તણી ને નાવે. ૧૫૩
તિલક કરી ત્યાંથી તે રાણે, પુરમાં કરે પ્રવેશારે,
કે વૈકુંઠ કે અમરપુરી, એમ અંતરમાં આવેશ ;
એમ અંતરમાં આવેશ તે આવે, શુધ બુધ થઈ શીશ નમાવે,
જનમ જન્મ સફળ કરી જાણે, તિલક કરી ત્યાંથી તે રાણે. ૧૫૪

શ્રી બેરને નાવેથી ઉતરીને જાત્રાળુ લોક પુરમાં આગળ જાય છે ત્યાં પેહેલાં મંદિરની દેહેરીએ પેરીએ ત્યાંથી શ્રી રાજ્યધાનીનું વર્ણન.

પોળે પેસતાં પુરુષે પાસે, પવન પુત્ર બીરાજતરે,
કુળ કીર્તી દરવાને રાજે, કરી ઈશ્વર સાક્ષાત ;
કરી ઈશ્વર સાક્ષાત તે કહિયે, પેહેલ પુરી પગપાવન થઈએ,
વાનર વૃંદ વસે ત્યાં વાંસે, પોળે પેસતાં પુરુષે પાસે. ૧૫૫
નીત નોબત નવરંગી વાગે, શીરણાઈ ઓના સોરરે,
ચારે પોહોર ચો ઘડિયાં ચાલૂ, ગરજે જ્યમ ઘન ઘોર ;
ગરજે જ્યમ ઘન ઘોર તે ઘણે, હરખ હૈયે જાત્રાળુ તણે,

लीला अपार लालच लाभे, नीतनोप्तत नवरंगी वागे ॥ १५६

अहो रात्र उत्सव उछरंगे, आंज आसर अणगार रे,

केवळ कुंपण कुपानें कीरतन, छत्र चंमर छडिदार ;

छत्र चंमर छडिदार ते छाजे, घंर घरुं घेहेरे सुरगाजे,

श्रीमंडळ सारंगी संगे, अहो रात्र उत्सव उछरंगे ॥ १५७

तुळसी कृष्णनी कंठी गंठी, मांहे मोरी पण माळ रे,

वेचवा माटे वीत्त सारथा, जेसे चित्र चाच्याळ ;

जेसे चित्र चाचाळ सचारे, सभे शृंगार नोहोय्ये त्यहवारे,

आले लेवा कै उतिकंठी, तुळसी कृष्णनी कंठी गंठी ॥ १५८

मध्य मंदिर महाराज बिराजे, लीला लावण्य धाम रे,

नव घन श्याम काम कोटिक छबि, अंग अंग अभिराम ;

अंग अंग अभिराम ते अंगे, अमर ओळगे उर उछरंगे,

सुभग शृंगार शोभता साजे, मध्य मंदिर महाराज बिराजे ॥ १५९

अंगनां तथा चरणनां चेहेननुं वर्णन ॥

मंजुल कोमोदकी कंबू, चक्रायुध भुज चार रे,

दुष्ट निवारण कारण धारण, कीधां भुज हथियार ;

कीधां भुज हथियार ते जाणे, चरण चिन्ह जोगीपेरे प्रमाणे,

ध्वज स्वस्तिक नणज लव जंबु, मंजुल कोमोदकी कंबु ॥ १६०

અંગ અંગને અત્તર અઘળાં, પ્રેમજનો નહિ પાર રે,
નીત્ય પ્રત્યે પંચ્યા મૃત ઉપર, ઉષ્ણોદકની ધાર;
ઉષ્ણોદકની ધાર તે ધીરે, સજળ સોહાવે શ્યામ શરીરે,
લોહે વસ્ત્ર લઈ શીતળ સઘળાં, અંગ અલંગને અત્તર અઘળાં. ૧૫૧
પછે પ્રભુ પરિધાન જ ધરે, પટકો પાઘ અંબર રે,
ઉપરણો ઓઢે અતિ ઉત્તમ, અહુ ઘુલીમાં જરતાર;
અહુ ઘુલીમાં જરતાર જણાયે, કોટિ કળા નિધિકાંત હણાયે,
કેસર અગ્રુ લિલાટ લાલ કરે, પછે પ્રભુ પરિધાન જ ધરે. ૧૫૨

સંપૂર્ણ.

કેવળદાસ મગનલાલની કંપની છાપખાનામાં છપાય-
તાની છુટી આગળ હરેક જાતનાં છુટાં વાસણ અને ચોપ-
ડીઓ સસ્તી કીમતે વેચે છે. લોકોનો સામાન પણ ફક્ત સાઈલ-
ઈને વેચી આપે છે. હરરાજી પણ કરે છે.

जाहेरखबर

[illegible]

[illegible]	०-३-०
[illegible]	०-१-०
[illegible]	१-१८-०
[illegible]	०-४-०
[illegible]	०-३-०
[illegible]	०-१-०
[illegible]	०-३-०
[illegible]	२-०-०
[illegible]	०-१-०
[illegible]	०-१-३
[illegible]	१-१४-०
[illegible]	०-०-०
[illegible]	१-०-०

[illegible]